VELLANT
ÎNSEMNATE.
PICIORUL ȚI-L ATING ÎN UMBRĂ
ȘI ALTE POEME INEDITE
PABLO NERUDA

Pablo Neruda — Piciorul Ți-l Ating În Umbră Și Alte Poeme Inedite

VELLANT
CĂRȚI ÎNSEMNATE.

PICIORUL ȚI-L ATING ÎN UMBRĂ ȘI ALTE POEME INEDITE

PABLO NERUDA

Traducere de
Andrei Ionescu

Ediție, introducere și note de Darío Osas
Prolog de Pere Gimferrer

Copertă și ilustrații: KADNA
Redactare: LILIANA IACOB
Layout & DTP: PETRU ȘOȘA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
NERUDA, PABLO
Piciorul ţi-l ating în umbră şi alte poeme inedite / Pablo Neruda ;
trad. din lb. spaniolă de Andrei Ionescu. - București: Editura Vellant, 2017
ISBN 978-606-8642-52-9

I. Ionescu, Andrei (trad.)

821.134.2

Tus pies toco en la sombra y otros poemas inéditos
Copyright © PABLO NERUDA and FUNDACIÓN PABLO NERUDA, 2014

Copyright © Editura Vellant, 2017
Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparțin Editurii Vellant.

Editura Vellant
Splaiul Independenței 319, București, Sector 6
www.vellant.ro

INTRODUCERE

Din 1986, Fundația Pablo Neruda își asumă misiunea de a conserva și ocroti opera poetului. O parte din această operă este reprezentată de o foarte bogată colecție de scrieri inedite, în formă manuscrisă sau dactilografiată. Documentele acestei colecții se păstrează în cutii special concepute pentru conservarea hârtiei, instalate într-o boltă blindată, cu umiditatea și temperatura controlate și întrunind toate condițiile de siguranță care se recomandă pentru acest tip de documente.

Poemele inedite publicate în acest volum au scăpat revizuirilor lui Matilde Urrutia, soția poetului, care a făcut, cea dintâi, ordine în colecție și a început să caute texte inedite ale lui Neruda sau poeme apărute în publicații rare. În pofida grijii cu care Matilde a tratat această muncă, unele poeme au continuat să-și mențină statutul de inedite.

În iunie 2011, Fundația Pablo Neruda a demarat proiectul de elaborare a unui catalog cât mai complet cu putință al originalelor în manuscris sau dactilografiate din opera lui Pablo Neruda, descriind în amănunt documentele, identificând cărei cărți îi corespunde fiecare dintre poemele originale, verificând dacă textele sunt complete sau dacă sunt fragmente și, în sfârșit, comparându-le cu versiunile publicate. Această operațiune a implicat revizuirea fiecărei file și, pe parcurs, au apărut surprize.

A fost o călătorie excepțională în interiorul poeziei lui Neruda, în materialitatea ei primordială. Fiindcă să lucrezi cu originalele a însemnat să intri în contact cu ceea ce am putea numi pulsul poetului. Să vezi aceste originale era ca și cum te-ai fi întors la momentul inițial al creației

poemului. În cartea sa *Maremoto* (*Tsunami*), Neruda descrie organismele și rămășițele pe care le depozitează marea pe plajă. Examinând manuscrisele sale, aveam uneori senzația că pe hârtie se rostogoleau valuri de versuri care, retrăgându-se, luau cu ele cuvintele eliminate și corectate și apoi lăsau în loc versiunea desăvârșită a poemului.

Deosebit de interesantă a fost examinarea ciornelor manuscrise care ar fi putut corespunde primelor versiuni ale unui poem. În ele, rândurile versurilor au o anumită înclinație, ascendentă sau descendentă, uneori se întrerup când sunt șterse și, de asemenea, când ne indică vreo corectură.

Am băgat de seamă, pe deasupra, alte detalii, cum ar fi prezența rechizitelor cu care lucra poetul: caiete școlare din anii ,50 și ,60, coli de hârtie, blocnotesuri de diferite mărimi, unele cu mărci necunoscute, fabricate în țări străine, caiete studențești, file desprinse dintr-un caiet, cerneluri de diferite culori. Uneori, poetul scria pe foile de meniu sau pe programele muzicale de pe vapoarele cu care călătorea, iar versurile se iveau printre opțiunile de aperitive, feluri principale, deserturi și vinuri, ca înșirate în lista de bucate.

Pe alocuri, versiunile dactilografiate sunt presărate cu corecturile autografe ale poetului. Există și poeme neatinse de modificări sau cu intervenții minime. Pe drumul acesta, al mâinii care trasează literele, al cernelii și al panglicii îmbibate cu cerneală, al bătăii la mașină și al copiei dactilo, se ajungea la versiunea tipărită.

Însă unele poeme refuzau să urmeze acest drum până la sfârșit. Erau cele mai puține – și chiar acest caracter excepțional le făcea deosebit de interesante. Nu exista nicio indicație, niciun semn care să marcheze condiția lor excepțională, de poeme inedite. Am căutat de atâtea ori, sperând să le găsesc în vreunul dintre numeroasele volume de poezii ale lui Pablo Neruda, sau în antologiile cu poeme diverse, fără niciun rezultat. Era ca și cum aceste texte s-ar fi ascuns în pădurea originalelor poetului, camuflându-se printre miile de hârtii și printre sutele de mii de cuvinte, pentru a-și păstra nebiruită condiția de poeme inedite.

Aceste poeme aparțin unei lungi perioade care se întinde de la începutul anilor ,50, până cu puțin înainte de moartea poetului, în 1973. Procesul de transcriere a rămas fidel scriiturii poetului. În afara câtorva accente, în cazurile în care nu există echivoc, s-a respectat ortografia originală, îndeosebi în privința semnelor de punctuație. Ediția în facsimil include câteva dintre poemele scrise de mână și reprezintă o mică mostră a varietății suporturilor materiale folosite de autor. Selecția de note care închide cartea dezvăluie particularitățile fiecăruia dintre manuscrisele găsite și oferă cheia pentru datarea și situarea lor înăuntrul corpusului poetic al lui Pablo Neruda. E important să punctăm faptul că aceste texte nu sunt variațiuni la alte poeme publicate mai înainte, ci au o existență proprie, și că toate se încadrează în marile teme ale poeziei sale: dragostea, natura patriei sale, lumea și lucrurile care se află în ea, propria biografie, datoriile poetului, călătoriile, ocupațiile și lucrările omului, reprezentările sinelui.

Prin calitatea lor literară și curiozitatea pe care o suscită, aceste poeme merită, fără îndoială, să fie încorporate în opera tipărită a lui Pablo Neruda. Cred că apariția lor ilustrează condiția lui de poet inepuizabil. Inepuizabil nu atât prin descoperirea unor texte inedite care îi aparțin, lucru neobișnuit și eveniment literar de prim rang, cât mai ales prin posibilitatea unor lecturi reînnoite – altfel spus, a numeroaselor și diverselor recitiri ale imensei lui opere.

DARÍO OSES

Director al Bibliotecii și Arhivelor
Fundația Pablo Neruda

PROLOG

Ca orice operă inedită ce se publică postum, volumul de față prezintă câteva necunoscute, rămase nesoluționate, care n-au nimic de-a face cu datele intrinseci ale redactării fiecărui poem îndeobște, ci cu faptul că, nefiind aduse la cunoștința noastră de Neruda însuși, suntem puși față-n față numai cu forma lor redactată, pe care o socotesc în general definitivă, chiar dacă uneori întreruptă sau neterminată.

Principalele semne de întrebare privesc poemul care încheie volumul, precum și pe acela care figurează cu numărul 4, fără îndoială cel mai valoros dintre toate. În acest poem există cel puțin două categorii de dubii. Prima se referă la versul „e-o goană neoprită de siclu ce străbate lumea". Un prim imbold ne-ar face să socotim că „*siclo*" („siclu") e o greșeală de dactilografiere în loc de „*siglo*" („secol"), „*ciclo*" („ciclu") sau „*silo*"(„siloz"), dar, în filologie, adesea se impune *lectio difficilior*: cuvântul „*siclo*" („măsură" sau „monedă") există, iar amplificarea semantică pe care ar presupune-o folosirea lui aici nu e mai mare decât aceea de care au parte la Neruda alte cuvinte. Îmi vine în minte un poem, de asemenea postum, al lui Juan Ramón Jiménez, care începe așa: „Mă așteptai în acest aur/ al dimineții vestite de *oto*" – chiar dacă „*oto*" e o pasăre de noapte (colocvial, „*autillo*", în românește, „ciuf"), primii editori au considerat că este folosit în loc de „*oro*" („aur"), cuvânt pe care apariția ulterioară a manuscriselor autografe s-a însărcinat să-l înlăture, în favoarea cuvântului „*oto*"

Cealaltă categorie de dubii se referă la unele aparente redundanțe, de care nu poate fi vorba la un poet cu atâtea resurse ca Neruda. Avem, pe

de-o parte, „petalele care formează forma ta”; dar asta nu e prea departe de „forma uniformă” prezentă la un poet pe care probabil Neruda nu l-a citit (chiar dacă, pragmatic vorbind, ar fi putut să-l citească), J.V. Foix, cu care avea în comun prietenia cu Éluard, García Lorca și Aleixandre: era ceva, prin urmare, în spiritul epocii. Cea de-a doua aparentă redundanță apare de două ori: „pomul cel umbros ce cântă-n umbră”, „trupul de-ți întinzi deodată în umbroasa umbră”; dar aceasta are legătură directă cu „umbra cea mai umbroasă” a lui Miguel Hernández, vers din *Viento del pueblo* din 1937, același an în care Altolaguirre scotea ediția spaniolă a volumului *España en el corazón* de Neruda.

Problemele ce apar în ultimul text al volumului sunt de altă natură. Mai întâi, numele mascaroanelor. Să-l lăsăm astăzi deoparte pe „Patrick Morgan”: în textul său din 1970, Neruda nu dă numele de botez al piratului sau căpitanului Morgan. Cât privește „Roa Lynn”: „Roa” e un termen nautic, referitor la prova unei ambarcațiuni, iar „Lynn”, nume anglo-saxon, înlocuiește scandinavul „Lind”. Neruda nu vorbește despre soprana care a fost muza lui Andersen, ci de propriul său mascaron de provă. Începând, pe de altă parte, de la versul al unsprezecelea, poemele capătă un caracter vădit politic, referitor fără îndoială la America Latină și, în mod special, la Brazilia, chiar dacă nu numai la ea (însă aici apar „fabelele” cu grafia obișnuită în mai multe ediții ale operei lui Neruda). În 1968, Brazilia se afla sub un regim de dictatură militară. „Ceea ce aduce apa” e un vers care precede „tot ce trece pe aceste ape!”, și e greu să nu te duci cu gândul la epave plutitoare sau cadavre; „râul cu patru brațe” reprezintă, după părerea mea, brazdele deschise în apă de cele două mascaroane. Morgan este, după cum precizează Neruda în textul din 1970, mascaronul de pupă. Situația Americii în 1968, din perspectivă revoluționară, se poate desprinde din „Mesajul către Conferința Tricontinentală” al lui Che, difuzat în anul anterior, cu numai câteva luni înainte de moartea sa.

Numeroasele poeme în versuri scurte, construite după modelul *Odelor elementare*, dovedesc încă o dată că provin din fragmentarea endecasilabilor în stil italian, la care Neruda se poate întoarce în orice

moment, în cadrul aceluiași poem. Poemul 3 e întrerupt: după „ce aleargă", versul următor începe cu „îna", cel mai probabil „înapoi" (sp. *detrás*). O importanță mai mare prezintă întreruperea poemului 11, ce afectează șase versuri tăiate cu o linie, însă lizibile, care de altfel continuă: aici, suprimarea funcționează ca o elipsă și ne putem gândi că, în intenția poetului, cuprinde *in nuce* întregul pasaj șters.

Nu știu cu cât succes însemnările acestea vor reuși să întregească notele lui Darío Oses despre poeme. Însă, în realitate, dacă iubitorii lui Neruda și specialiștii în opera lui ar putea să aibă nevoie de ele, de nimic, sau de mai nimic, din toate acestea n-au nevoie cititorii lui, oamenii „în carne și oase" cărora, cum spunea Unamuno, li se adresează scriitorul. Aspirația lui, aici, ca și în toată întinsa și neîntrerupt admirabila lui operă poetică (niciodată n-am crezut în presupusa ei inegalitate), constă în a izbuti o expresie poetică imanentă, care să se impună de la sine ca realitate în același timp verbală și faptică, ireductibil propusă cititorului și acceptată de el. O astfel de acceptare e prealabilă sau cel mult simultană cu orice analiză posibilă. Neruda caută să instaureze raționalul cu uneltele care altora le-au slujit la ceea ce Dalí a numit „cucerirea iraționalului" și, dintr-un alt unghi de vedere, Lukács a denumit „asaltul rațiunii" Rațiunea poetică – alianța, urmărită cândva de suprarealism, dintre Marx și Rimbaud – explică acea condiție bătăioasă, de forță verbală eliberatoare, pe care o au aceste poeme definitive și irefutabile.

PERE GIMFERRER

POEME DE DRAGOSTE

1

Piciorul ți-l ating în umbră, mâinile-n lumină,
și-n zbor mi-s călăuză ochii tăi de vultur
Matilde, cu sărutările deprinse de pe-ale tale buze
deprins-au ale mele să cunoască focul.
Picior crescut din ovăzul primordial,
întețindu-se lupta
inimă de preerie,
când mi-am lipit de sânul tău urechea,
zvâcnit-a-n al meu sânge[1] silaba ta araucană.

1 Ilizibil (N. ed.).

2

Niciodată singur, cu tine
pe pământ,
traversând focul.
Niciodată singur.
Cu tine prin păduri
culegând
săgeata
tumefiată
a zorilor,
mușchiul reavăn
al primăverii.
Cu tine
în lupta mea,
nu cea aleasă de mine
ci
singura.
Cu tine pe străzi
și pe nisip, cu tine
dragostea, oboseala,
pâinea, vinul,
sărăcia și soarele unei monede,
rănile, durerea,
bucuria.
Toată lumina, umbra,
stelele,
tot grâul secerat,
corolele

de floarea-soarelui uriașe, plecate
sub greutatea lor, și zbor
de cormoran înfipt
în cer,
cruce deasupra mării,
tot
spațiul, toamna, garoafele,
niciodată singur, cu tine.
Niciodată singur, cu tine, pământule,
Cu tine, marea, viața
și tot ce sunt, ce dăruiesc și tot ce cânt,
materia aceasta
iubirea, pământul,
marea,
pâinea, viața,

3

Unde-ai fost? Ce-ai făcut?
Ah, iubirea mea
când pe ușa asta
n-ai intrat tu, ci umbra,
ziua
ce se sfârșea, tot
ce nu ești,
te-am căutat
prin toate ungherele,
mi se părea
că ești în pendulă, că poate
te-ai ascuns în oglindă,
că ți-ai pliat râsul nebun
și l-ai
lăsat
să răsară
de sub scrumieră
tu nu erai, nici râsul tău
nici părul tău
nici pașii tăi mărunți
și iuți

4

Ce lasă-n mâna ta de aur frunza de toamnă care cântă
ori poate tu cenușă-mprăștii în ochii cerului
ori poate ți-a dăruit mărul lumina lui înmiresmată
ori poate-ai hotărât culoarea oceanului în înțelegere cu valul?

Porunca ploii-a fost ca plânsul felul să și-l schimbe
când prăbușit în hohot, când potolit în oft,
și-amarnica tăcere, de lănci împunsă,
pe-aripi de vânt purtată și de timp
să se prefacă-n frunze și arome.
Se știe că înflăcărata zi ce-aleargă-n
carul ei de grâne
e-o goană neoprită de siclu ce străbate lumea
și mă întreb de nu cumva tu la război lucrezi țesând beteala tainică
a dalbei nave ce cutreieră întunecata noapte
de nu cumva din picătura sângelui tău se naște culoarea piersicii,
de nu cumva din căușul mâinilor tale curg râurile
de nu cumva ochii tăi deschiși în mijlocul cerului, vara
fac pe pământ să cadă din soare spada-i galbenă.
Atunci străbate raza lui într-o sclipire îmbietoarea-ți cupă,
corole, nisipuri, vulcani, iasomie, deșerturi, rădăcini
și-ți duc mireasma la cuiburile din pădure, la roza furioasă
a bărzăunilor, viespilor, leilor, șerpilor, vulturilor
și mușcă și-nțeapă și se înfig în ochii tăi înlăcrimați,
căci din pământ sămânța ta impetuoasă
a risipit pe brazdă limba soarelui mânios.

Odihnește-ți coapsa pură și arcul cu săgeți
întinde-ți în noapte petalele care-ți formează forma,
picioarele de lut să urce pe scara culmii de tăcere
treaptă cu treaptă-n vis cu mine
simt că te-nalți atunci în pomul cel umbros ce cântă-n umbră.
Iubita mea, ce neagră-i noaptea lumii fără tine
obârșia abia o-ntrezăresc și limba-abia pricep
iar filele eucalipților cu greu le descifrez.

De-aceea trupul de-ți întinzi deodată în umbroasa umbră
sângele tău se-nalță în râul timpului și-ascult
cascada cerului cum șipotul și-l trece prin iubirea mea
te contopești cu focul care curge scriindu-mi genealogia
să-mi dăruiască viața ta de aur ramul jinduit,
și floarea care-ndrumă vieți și le continuă
grâu îngropat în pâine ce-mpărtășește viața
și lutul cu gingașe mâini ce-s fără asemănare,
și trenuri care șuieră trecând prin gări pustii,
buchet de micșunele și grămezi de aur,
în urma navei spuma ce se naște și moare și aripa
păsării marine zbătându-se-ntre valuri ca-ntr-o clopotniță.

Îmi plimb privirea-ngustă peste ținutul cel teribil
cu stinși vulcani ce-au fost cândva un foc zămislitor, agonia,
păduri mistuite cu pume și păsări
iar tu, însoțitoarea mea, poate ești fiica fumului,
poate nu știi că te-ai născut din foc și furie,
din fulgere de lavă fierbinte ți-e plămădită gura liliachie,
sexul tău în mușchiul de ars gorun, ca un inel în cuib,
din foc se-nalță degetele fine și trupul tău întreg
din flăcări se ivește. Ca-n vis mi-aduc aminte
că încă-i cu putință să-ntrezăresc obârșie de brutar.
Tu încă ești a selvei pâine, a grâului dintâi cenușă.

O, dragoste, din moarte la viață o frunză a pădurii, și înc-o frunză
pe câmp frunzișul mândru putrezește, palatul
văzduhului și-al trilului, și casa cea frumoasă în verde-nveșmântată
se-afundă-n umbră, -n apă, cuprinsă de fiori.
Acolo, știm, în umeda putreziciune, au germinat
semințele mărunte, mireasma și-o înalță salcâmul și-o risipește-n lume.

Iubita mea ce stai ascunsă, porumbița mea neînduplecată, crenguța mea de noapte,
steaua mea de nisip,
cu siguranța stirpei tale de mândră roză
îmi mistui zbuciumatul suflet în scânteieri de vâlvătaie.
Cutreier prin hățișuri înconjurat de elefanți răniți,
răsună răpăit de tobe și glasu-mi împletesc cu ploaia
și pasu-mi potrivesc cu rătăcirea,
până ce, iată, te ivești ca o cupolă
și mâna mi-o întind spre ochii tăi sălbatici
cătând cu luare-aminte la visul meu și la obârșia durerii mele.

Firava oră a crescut cum crește luna cea firavă, pe cer,
navigând prin văzduh a crescut fără grabă, fără pată,
și n-am știut că și noi facem parte din rotirea ei,
că părul, vorbele, arterele, lobul urechii sunt umbra omului,
un fel de fir, de fibră mai tare decât orice, decât oricine,
timpul urcând și-mbătrânind și tot crescând în ceasul cel subțire.

Căutând zidurile Angolului în lumina boabelor de rouă în ceață
am aflat că nu mai existau, a fost mistuit de război
bastionul de lemn masiv și abia de se ivea în lumina muribundă
umbra sau arma sau pulberea de oseminte arse.
Pădurile din Sudul somnolent au acoperit cu iederă
războiul și pacea morților, mânia și sângele mohorât

Șaizeci și patru de ani târăște veacul ăsta și pe șaizeci
pășesc acuma eu, spuneți-mi
ai cui sunt ochii ațintiți la numerele moarte?

Cine ești, prietene, dușman al liniștii mele rătăcitoare?
Știi tu cum au fost zilele și cronica,
răscoalele, călătoriile, războaiele,
bolile, inundațiile, timpul ce uneori a părut un ostaș învins,
cum s-au tocit pingelele de-atâta alergat pe la birouri toamna,
ce făceau oamenii în mină, pe piscul argintiu Chuquicamata,
pe nesfârșita mare chiliană, antarctică, pe o corabie cu velele-nghețate?

Ce-mi pasă mie, pașii bătrâni te-or învăța și ți-or cânta
cât de amar și cutremurător e timpul cel impur și radios
cu colți de hienă, cămăși atomice și-aripi de fulger,
pentru-ai tăi ochi ce-s încă nenăscuți
deschide-voi de fier și rouă cronici de veac hulit și binecuvântat,
un secol sumbru, cu oameni triști și ferecați la gură
care pe vremea mea au început să aibă conștiință, case cu canalizare,
și-au ținut sus drapelul stropit cu sânge și suplicii.

5

Prin văzduh mă apropii
de raza cea roșie din părul tău.
Din pământ și din grâu sunt făcut, iar când mă apropii
focul se aprinde
`năuntrul meu și înfierbântă
pietrele și făina.
De aceea crește și se înalță
inima mea făcându-se
pâine pentru ca foamea ta s-o devoreze,
sângele meu e vinul ce te-așteaptă.
Tu și cu mine suntem pământul cu roadele sale.
Pâine, foc, sânge și vin –
iubirea pământească ce ne mistuie.

6

Inima mea, soare
al sărăciei mele,
e ziua asta,
știi?
Ziua asta
a trecut parcă neobservată
între două
nopți,
între
soare și lună
datoriile senine
și treburile obișnuite
parcă a trecut
curgând
dusă de curent
parcă a trecut
prin apa
cristalină
și atunci
tu cu mâna ta
ai ridicat-o
proaspăt
pește
din cer,
strop de răcoare,
plin

de mireasmă înviorătoare
umezit
de acel
clopot matinal
ca o înfiorare
de trifoi
în zori,
astfel
a trecut în mâinile mele
și s-a făcut
stindardul
tău
și al meu,
îmi amintesc,
și-am străbătut
alte străzi
căutând
pâine,
sticle
strălucitoare,
o halcă
de curcan,
lămâi,
o creangă
înflorită
ca în
acea zi
înflorită
când
din
corabie,
înconjurată
de-ntunecosul
azur al mării sfinte
pașii tăi

mărunți te-au adus
coborând
treaptă cu treaptă
până la inima mea,
iar pâinea, florile,
corul
vertical
al amiezii
o albină marină
deasupra florilor de lămâiță,
toate acelea,
noua
lumină pe care nicio
furtună
n-a stins-o în căminul nostru
a ajuns iar
așa cum a plecat, așa s-a-ntors din nou
istovită.
Lăudată fie ziua
și mai cu seamă ziua aceea.
Lăudată fie aceasta
și oricare zi.
Marea
își va scutura clopotnița.
Soarele e o pâine de aur
și lumea e în sărbătoare.
Iubirea mea, vinul nostru
nu se termină niciodată.

ALTE POEME

7

Chiar și la acești ani
înaintați
în plină
cordilieră a vieții mele
după ce am
suit
culmi de zăpadă verticală
și am pășit
pe podișul diafan
în lumina crucială
te văd
lângă marea cu cochilii de scoici
culegând vestigii
de pe plajă
pierzându-ți timpul cu
păsările
ce străbat
singurătatea mării
te privesc
și nu-mi vine să cred
sunt chiar eu
atât de naiv, atât de stângaci,
atât de pustiu.
Tânăr, de curând venit
de la țară,
poet cu freza linsă

și pantofi
scâlciați
ești
tu
sunt eu care trăiesc
din nou,
descins din ploaie,
tăcerea și brațele tale
sunt ale mele
versurile tale au
bobul
des
al ovăzului,
răcoarea rodnică
a apei pe care navighează
frunze și păsări din pădure,
ei bine, băiete, acum
ascultă,
păstrează
întinde-ți tăcerea
cu luare aminte
până când în tine
se coc
cuvintele,
privește și pipăie
lucrurile,
mâinile
știu, au
o înțelepciune oarbă,
băiete,
trebuie să fii în viață
un bun fochist,
un fochist pe cinste,
nu te făli
făcând pe scriitorul,

închipuindu-te argonaut,
ori lebădă,
ori trapezist printre fraze pompoase
și baloane de săpun,
obligația ta
e să vezi de cărbune și de foc
trebuie
să-ți murdărești mâinile
cu ulei încins,
cu fum
de cazan,
să te speli,
să-ți pui o haină nouă
și atunci
vrednic de cer, tu vei putea
să te ocupi de crin,
să folosești lămâița și porumbelul
să ajungi radios,
fără să-ți uiți condiția
de om uitat,
de negru,
fără să-i uiți pe-ai tăi,
și nici pământul,
călește-te
și calcă hotărât pe pietrele tăioase
apoi întoarce-te.

8

Frunze
de liliac
toate frunzele,
mulțimea
frunzișului,
pavilion
tremurător
al pământului,
chiparos ce țintuiește văzduhul,
foșnet al stejarului,
iarbă
adusă de vânt,
tremurătoare alei de plopi,
frunze de eucalipt
curbate ca niște
luni însângerate,
frunze,
buze și pleoape,
guri, ochi, părul
pământului,
îndată ce
pe nisip
cade
un strop de apă
răsună
triluri,

34

castanul negru
e ultimul
ce-și trage seva,
magnolii și crânguri de pini,
grei de miresme
meri înviorați.

9

„Nu te împăuna”, a scris cineva
pe peretele meu.
Eu nu cunosc
scrisul și nici mâna
celui ce-a inscripționat fraza
în bucătărie. Nici nu l-am invitat.
A intrat prin acoperiș.
Atunci cui să-i
răspund? Vântului.
Ascultă-mă, vântule.
De mulți ani
vanitoșii
îmi aruncă-n față
propriile vanități deșarte,
ăsta e, arată ușa
pe care o deschid seara, cartea
la care lucrez,
patul
care mă primește,
casa pe care o construiesc,
ăsta e, ăsta e, ponegritorii
mă arată cu degetele
lor chircite
de plante-agățătoare,
înfumurarea lor
mi-o pun în cârcă,

mă învinuiesc de ale lor păcate,
ce țin în ei ascuns îmi latră-n față.
Poate că
sunt vanitos,
da, sunt și vanitos.
Nu pentru poezia mea, aș zice.
Să vedem, să chibzuim
cum stau lucrurile.
Toată viața mi-a circulat prin trup
ceva ca un șuvoi de sânge
pe care-l descifrez
pe hârtie, adeseori
am treabă, chemarea
nu-i ascult,
trebuie să scriu rânduri
pe care nu le citesc,
trebuie să cânt pentru cineva
pe care nici măcar
n-o să-l cunosc vreodată.
Ce-i drept, primesc
scrisori care îmi spun:
cuvântul tău
mi-a redat dragostea,
mi-a dat viață,
m-a găsit în închisoare,
și eu socot
că acest sânge care circulă,
sânge invizibil
pe care-l am
în alte vene trăiește
încă de acum.
Dar de îndată
ce a ieșit din mine,
am uitat poezia.

Nu găsesc
vreo vanitate
gravă în uitarea mea,
nici în ceea ce am aflat,
cum nu găsesc nici în pantofii mei,
în vechii mei pantofi
scâlciați
de mult ce-am hoinărit,
la fiecare cinci ani
îmi fac un costum nou,
cravatele mele
spălăcite
nu se împăunează cu nimic,
acuma,
dacă în clipa
de primejdie
pentru poporul meu
am luat drapelul
și am urcat în clopotniță
uitând de
valul
cu chenar de spumă,
uitând de
floarea
din marginea drumului,
n-am făcut mai mult decât
oricine altcineva,
poate chiar mai puțin decât toți,

10

Minunată ureche,
dublu
fluture
ascultă
lauda ta,
eu nu vorbesc
despre micuța
ureche
cea mai iubită
făcută poate din sidef
frământat
cu făină de roze.
Nu,
eu vreau
să aduc laude unei urechi

11

De cum vede un vapor
chilianul
se urcă,
se înstrăinează,
se pierde.
Bogatul
merge la Vezuviu,
ignoră
culmile
materne, înaltul
foc andin,
zboară spre Broadway,
spre Clinica Mayo,
spre Moulin Rouge,
bietul
chilian, cu singura lui
pereche de pantofi
străbate ținutul Neuquén, întinderile
uitate de lume din Patagonia,
cutreieră pustiile
limanuri
peruane,
se instalează cu foamea lui
în Columbia,
migrează cum poate,
își schimbă steaua cum și-ar schimba cămașa,

e
nebuna chiliană
cu ochii răzvrătiți
cu inima ușoară, cu pielea paradiziacă
sau vânzătorul ambulant
de vinuri, de chitare,
de lulele
sau marinarul
ce se însoară
în Veracruz și nu se mai întoarce
la insula lui,
la înmiresmata Chiloé, ostrov marin.

12

M-am rostogolit sub copite, caii
au trecut peste mine ca un ciclon
timpul acela avea stindardele lui,
dincolo de pasiunea mișcărilor studențești
se revărsa peste Chile
un val de nisip și sânge din minele de salpetru,
cărbunele minelor în care se lucra din greu,
cuprul udat cu sângele nostru
smuls din zăpadă,
și astfel se schimba harta,
pastorala națiune se ridica
precum o pădure de pumni strânși și de cai,
și înainte de a împlini douăzeci de ani am primit
odată cu bâtele polițiștilor,
zvâcnirea
unei inimi largi, subterane,
luând apărarea vieții altora
am înțeles că era a mea,
am dobândit
și mi-am făcut prieteni
ce mă vor apăra întotdeauna,
fiindcă poezia mea a primit,
abia născută,
medalia durerii lor.

13

Adolescență tulbure, tristă și fragedă,
smârcuri sumbre
în care cad frunzele
trupurile,
cuvintele
loviturile dure și iubirea amară,
vârstă precum spațiul,
lipsită de rădăcini, deschisă
și mai necunoscută decât noaptea,
cu mai multe stele decât umbra ei.
Timp impur de atingeri
fără răspuns,
de ostenitoare drumuri și ochi înfometați
de cărți cu sete devorate spre a-nțelege viața
care ne cheamă-n stradă, ne privește,
și n-o vedem
cu Baudelaire pe umăr și umbra corbului
cu Lautréamont urlând în coșciug
nepedepsit.
Așa,
departe de Garcilaso și țărmurile sale
pieptănate de pana lebedelor
și astfel, semi-blestemați, smintiți,
alăptați la sânul literaturii
cu toate beznele în mână,
iresponsabili și viteji,

punându-ne în mișcare încetul cu încetul,
croindu-ne drumul,
în căutarea pâinii, a casei, a femeii,
ca toți oamenii.

14

Și caii unde sunt?
De-atâta trăit și murit
persoanele bine crescute
de-atâta spus bună ziua
și la revedere cu bună cuviință
nu și-au luat rămas-bun la timp
de la caii vegetali

Eu am încălecat pe-un strop de ploaie
am încălecat pe-o picătură de apă
dar eram atât de mic pe-atunci
că am alunecat pe clisă
și mi-am pierdut harnașamentul
între potcoave și buruieni,
omul e ocupat acum
și nu mai privește pădurea profundă
și nu cercetează frunzișul,
nici nu-i mai cad frunze din cer
omul e ocupat acum
ocupat să-și sape mormântul.

Trebuie să vezi ce înseamnă tăcerea
în mahalalele Valdiviei,
de aceea omul nu va cunoaște
comunitatea subsolului
comuniunea rădăcinilor,

fiindcă morții care au abdicat de la iureșul vieții
au murit înainte ca ceasul să le sune.

Totuși, după câte înțeleg
inima e o frunză pe care
vântul o face să bată.

15
Anzilor

Cordiliere
ninse,
Anzi
albi,
ziduri
ale patriei mele,
ce liniște
se lasă
peste voința, pe suferința
neamului meu.
Sus, munții
argintii,
jos, tunetul verde
al oceanului.
Totuși
poporul ăsta
răzbate prin asprele
pustietăți,
prin
ziduri de talazuri
și spre seară
își ia
chitara
și cântă urmându-și drumul.
Niciodată
poporul meu nu s-a oprit.

Eu știu de unde vine
și unde
va ajunge cândva cu-a lui chitară.
De-aceea
nu mă sperie
soarele sângeriu peste
albul zăpezii,
cordiliera spectrală
închizând drumurile.
Poporul meu
are mâinile bătătorite
de cât a excavat
mineralele tari,
cunoaște duritatea
și merge înainte,
tot înainte.
Noi,
chilienii,
popor sărac,
mineri,
pescari,
vrem
să știm ce se petrece
dincolo de zăpezi,
și așteptăm de la mare
mesaje și știri,
noi
așteptăm.
Iarna
Anzii
se îmbracă
în nesfârșitul lor veșmânt,
pe Aconcagua
încremenit-a creasta
sub plete înghețate,

dorm
marile cordiliere,
se odihnesc culmile
sub același cearșaf
întins cât vezi cu ochii
râurile
înțepenesc,
peste planetă cade
zăpada
dându-ne fiori de gheață.
Însă
primăvara
munții morții
renasc,
apa e din nou
materie vie, cântec,
și iarba ascunsă
renaște,
pe urmă
totul e aromă
de mentă suavă sau grave
araucarii,
sub vălul îndoliat
al condorilor
bâtlanii își iau rămas-bun
de la tăcere.
Atunci
întreaga cordilieră
din nou tărâm e
pentru chilieni,
și între mare și înălțimi
se înmulțesc focurile.
Primăvara
străbate munții
cu al ei veșmânt

de vânt
florile albastre
umplu de aur înmiresmat
vechile cicatrici
ale pământului,
se primenește totul,
totul
zboară,
vin și se duc
știrile lumii,
istoria ne poartă înainte,
pași osteniți de conchistadori,
mai sus
decât stâncile cele mai înalte
se înalță omul,
pe culmea
Anzilor,
omul,
invincibila
creștere,
mersul popoarelor.
Iar de pe înălțimile
înzăpezite,
înălțându-și
capul, cu mâinile
pe lopată,
scrutează zarea chilianul
fără teamă, fără tristețe.
Pe mare, pe zăpadă, pe nisip,
ne vom deschide drumuri.
Vom lupta.

16

Zi de primăvară,
lungă zi pentru Chile,
lungă șopârlă verde
tolănită
în amfiteatrul zăpezii,
în fața albastrului marin.
Soarele și apa peste
pielea ta verde,
sub solzii tăi
respiră
pământul renăscut,
târându-te
aluneci
și renaști,
din flori iei
pete roșii de polen,
îți țârâie
greierii,
te ciocănește
o pasăre,

trăiești

înmiresmată
vietate verde,
coadă de aur,

hrănești
și te hrănești

cânți
și te cântăm,
adormită
zi senină
nu știi
în timp ce
pe creștet
ți se urcă
galbeni scarabei,
iar vântul te dezmiardă
cu sunet de viori,
nu știi astăzi
cui i-a fost dat să moară,
nu-i cunoști
pe cei ce urmează cortegiul
nu-l știi, nu-l cunoști
pe cel care-a fost scos din casă
azi-noapte, pe fata
rămasă fără slujbă,
inelul
căzut de pe degetul
mamei
direct în cutia cămătarului
cu țipăt de greiere rătăcit, în agonie,
printre atâtea
zămisliri,
navă
a germinațiilor
acostată
în delicata
primăvară chiliană,
odihnă-ți afli,

slipitoare,
precum o mantie sacră
valu-nspumat
se apropie și se prelinge
pe trupul tău,
și
cerul te-ncunună,
vuietul mării
îți sapă în piatră
cântec de laudă,
arde între spade spinoase
corola cactusului,
se naște din nou lumea.

Pe pământ chilian,
cum vine primăvara,
glasul,
neregulata teogonie,
năvalnica înmugurire,
desprind
o zi,
o verde zi întinsă în zăpadă
în fața mării.

17

Dau binețe cerului.
Nu se mai vede țărmul. S-a desprins
ieri și azi-noapte de navă.
A rămas în urmă Chile, doar
câteva păsări
zboru-și înalță
țipând în văzduh
numele patriei mele.
Obișnuit cu despărțirile
mi-am ținut plânsul: unde
mi-am închis lacrimile?
Sângele suie din tălpi
și până-n creștet,
vărsându-și focul.
Dar unde se ascunde plânsul?
Când te-apasă durerea, se ivește și el.
Eu însă despre altceva vorbeam.
Mi-am ridicat privirea
deasupra numai cerul și iar cerul,
azur tăiat de
șiruri de nori
nevinovați precum uitarea.
E nava norul mării
și am uitat de soarta-mi,
de provă și de lună,
unde mă duce valul n-am habar,
nici încotro mă poartă nava.
Nici marea n-o găsesc, și nici uscatul.

18

Se-ntoarce de la foc fochistul,
și de la steaua-i, astronomul,
de la funesta-i pasiune, cel căzut în transă,
și de la punga lui cu bani, avarul,
de la furtuna nopții, marinarul,
poetul se întoarce de la spumă,
soldatul, de la frică,
pescarul, de la pasărea furtunii,
măicuța, de la febra lui Juanito,
de la vârtejul lui de noapte, hoțul,
iar meșterul, de la mașinărie.
Se-ntoarce de la foamea-i băștinașul,
judecătorul, de la zbaterea către verdict,
pizmașul, de la pricina durerii,
de la picioarele ei frânte, dansatoarea,
din vârf de zgârie-nori, constructorul,
de la a zecea lui viață, faraonul,
și târfa, de la vorba-i prefăcută,
eroul se întoarce din uitare,
săracul, de la ziua ce-a trecut,
chirurgul, de la chipul hâd al morții,
boxerul, de la bietul lui contract,
altul se-ntoarce de la geometrie,
exploratorul, de la infinit,
bucătăreasa, de la vasele murdare,
romancierul, de la o intrigă amară,

de la foc stins se-ntoarce vânătorul,
din desfătări și zbucium, adultera,
profesorul, de la paharul său de vin,
intrigantul, de la pumnalu-nfipt în spate,
închide grădinarul cupa rozei,
iar cârciumarul își botează vinul,
întemnițatu-și încropește pledoaria,
măcelarul și-a spălat mâinile,
măicuța a uitat de rugăciuni,
minerul, de tunelul lunecos,
și ca ei toți eu las ceva deoparte,
din noaptea tuturor
alcătuind o mică noapte pentru mine,
se-apropie soția mea, se face liniște
și visul dă din nou ocolul lumii.

19

Ursuzul care nu vorbea cu nimeni,
ostilul ignorant ce-am fost întotdeauna,
dinainte de-a mă naște, zbătându-mă
între orgoliu și teama de-a nu fi iubit,
ajuns-am să dau mâna cu oricine
și m-am lăsat sunat fără vreun chef
la început, acceptând
oricare glas, oricare sfat venit pe fir de alamă,
conversații metalice,
până ce mi-am ieșit din mine
și cu mâinile sus ca-n fața unui revolver,
m-am predat
înjosirilor telefonului.
Eu, cel care, cu un tact deosebit,
m-am depărtat de anumite oficine,
de ostentative palate industriale,
numai văzând aparatul cel negru
care, deși silențios, mă insulta,
eu, poet stângaci ca rața pe uscat,
m-am lăsat corupt încredințându-mi
urechea superioară (pe care, inocent,
o destinasem păsărilor și muzicii)
acelei prostituții de fiecare zi,
conectându-mi la ureche dușmanul
ce-mi puse stăpânire pe întreaga ființă.
Am ajuns să fiu *telefin*, *telefonin*,

telefant sacru,
mă prosternam când înspăimântătorul
clopoțel al despotului îmi solicita
atenția, urechile și sângele,
când un glas din greșeală
întreba de mecanici sau de târfe,
ori era o rudă nesuferită,
o mătușă uitată, inacceptabilă,
vreun bețivan cu premii naționale
care ținea morțiș să mă înjure
ori vreo actriță mult prea boită și mieroasă
gata să mă violeze, să mă seducă
prin telefonul ei cel roz.
Mi-am schimbat hainele, obiceiurile,
sunt numai urechi,
tremur de teamă că n-o să mă sune
ori o să mă sune idioții,
angoasa mea n-a cedat la medicamente,
doctori, proști, oameni de stat,
s-ar zice că devin treptat un telefon,
un negru și abominabil instrument
prin care ceilalți să-mi comunice
disprețul lor
când n-o să le mai fiu de vreun folos,
adică viespile să nu mai poată să vorbească
prin corpul meu.

20

Acești doi oameni singuri,
acești primi oameni
acolo sus
ce-au luat cu ei
din noi?
Din noi, oamenii
de pe Pământ?

Îmi trece prin gând
că lumina aceea a fost nouă,
steaua aceea cu coadă
ce călătorea,
ce înghițea și scurta
distanțele,
acele chipuri noi
în marea singurătate,
în spațiul pur
între astrele fine și îmbrobonate de rouă
ca iarba în zori,
ceva nou venea de pe pământ,
aripi sau înfiorare
mari picături de apă
sau gând
neprevăzut, pasăre ciudată
zvâcnind
cu-aceeași depărtată bătaie a inimii umane.

Dar nu numai asta,
ci orașe, fum,
zgomot de mulțimi,
clopote, viori,
pașii copiilor ieșind de la școală
toate acestea
începând de acum
trăiesc în spațiu,
căci astronauții
nu erau singuri,
duceau cu ei pământul nostru,
miros de mușchi și de pădure,
iubirea, bărbatul cu femeia înlănțuiți,
ploaia terestră peste pășuni,
ceva flutura precum
o rochie de mireasă
în urma celor două nave spațiale:
era primăvara pământului
ce înflorea pentru întâia dată,
ce cucerea cerul ne-nsuflețit
purtând în înalt
sămânța
omului.

21

Roa Lynn și Patrick Morgan
în aste ape acostați,
în râul ăsta cufundați,
înverșunați, împliniți, triști,
se îndreaptă către mare sau către infern,
cu o iubire înflăcărată
care-i azvârle în lumină
sau îi smulge dintre sargase:
dar apele în întuneric
continuă să vorbească,
să povestească
de sărutări și de cenușă,
de străzi însângerate de soldați,
inacceptabile întâlniri
ale mizeriei cu plânsul:
câte nu se petrec în aste ape!
Viteza și spațiul,
miasma fabelelor[1]
și măștile spaimei.

Trebuie să vezi ce aduc apele
râului cu patru brațe!

1 În spaniolă, *fabelas*, una dintre mărcile stilistice ale lui Neruda. (N. red.)

NOTE

POEMUL 1

Acest poem, ca multe altele de Neruda, e dedicat lui Matilde Urrutia, cea de-a treia soție și muza lui constantă. E un manuscris pe o singură pagină, cu multe corecturi. A fost găsit într-un caiet în care, în cea mai mare parte, se află manuscrise originale din volumul *Memorial de Isla Negra* (*Memorialul de la Isla Negra*) și două poeme din *Plenos poderes* (*Puteri depline*): „Odă lui Acario Cotapos" și „Lui don Asterio Alarcón, cronometrist din Valparaíso", pe lângă un text în proză despre Venezuela, datat 23 ianuarie 1959. Poemul pe care-l comentăm a fost găsit în continuarea acestui text și, prin poziția lui, ar putea fi datat între 1959 și 1960.

POEMUL 2

Acest poem a fost găsit într-un caiet pe coperta căruia stă scris „Ode" și, pe prima pagină, „1956". Se află în continuarea manuscrisului cu oda ce poartă titlul provizoriu „Naufragiul unei nave îndoliate", publicat sub titlul „Odă unui vas de pescuit" în *Tercer libro de las odas* (*A treia carte a odelor*). Pe urmă vine începutul ciornei unui poem dedicat, foarte probabil, lui Matilde: „Nu ești făcută din vis, iubire scumpă / Ești compactă precum un măr. / Ești plină de lumină, rază-ntr-un buchet de roze, / iar contra luminii precum un strugure sălbatic." Aceste versuri sunt șterse. Pe pagina următoare se află alte poeme răzlețe și, de asemenea, eliminate, și în sfârșit manuscrisul ce cuprinde poemele „Odă bătrânului poet", tot din *A treia carte a odelor*. Cel mai probabil, atunci, este ca „Niciodată singur, cu tine" să fi fost scris în 1956, ca parte din această carte, în care până la urmă n-a mai fost inclus.

POEMUL 3

Acesta este primul dintre poemele scrise pe un caiet în care se află și manuscrisele poemelor „Timpului care mă cheamă", publicat cu titlul „Odă timpului ce va veni", din data de 22 septembrie 1956, „Odă unor flori albastre", cu aceeași dată, și „Ode ale întregii lumi", toate trei din volumul *A treia carte de ode*, la care se adaugă „Odă farfuriei", din volumul *Navegaciones y regresos* (*Călătorii pe mare și întoarceri*). Data la care a fost scris acest poem, prin urmare, ar trebui să fie undeva în septembrie 1956. Pe prima filă a caietului sunt câteva însemnări răzlețe ale lui Neruda care spun: „Teme – Absență – Zănatica mea". Pe o altă coloană: „inel – colier – ac" Pe alta: „ode: câine – cal puma – canar – pisică" În sfârșit: „atenție! – corectură – vers în – timpului – ce cântă". Aceste însemnări marginale se referă, în parte, la posibile teme pentru ode. De fapt, în *Călătorii pe mare și întoarceri*, poetul a inclus câte o odă pentru câine, cal și pisică. Tema absenței ar putea să corespundă chiar poemului „Unde-ai fost? Ce-ai făcut?"

POEMUL 4

Șaizeci și patru de ani târăște veacul ăsta și pe șaizeci
pășesc acuma eu

Judecând după versurile „Șaizeci și patru de ani târăște veacul ăsta și pe șaizeci / pășesc acuma eu", poemul a fost scris de Neruda în 1964. Este anul în care apare *Memorialul de la Isla Negra*, marea recapitulare poetică-autobiografică a lui Neruda când a împlinit șaizeci de ani, și în care poetul scrie partea inițială din *La barcarola* (*Barcarola*). „Ce așază-n mâna ta de aur" poartă amprenta poemelor de dragoste din cartea pomenită mai sus: versuri lungi și, între altele, aluzia la obârșia rurală a femeii iubite pe care o întâlnim, bunăoară, în poemul „Tu printre cei care păreau străini": „acolo, pe drumurile deschise

de regate apoi devorate, / făceai să-ți cânte coapsele și te asemănai, veche și pământească, cu o araucană"

Acest poem pare de asemenea să anunțe *Fin de mundo* (*Sfârșit de lume*), pe care Neruda începe să-l scrie în 1968. Acest lucru se vede în „Ce așază-n mâna ta de aur" când, bunăoară, poetul vorbește despre „cât de amar și cutremurător e timpul cel impur și radios, cu colți de hienă, cămăși atomice și-aripi de fulger" și despre „cronici de fier și rouă ale unui veac hulit și binecuvântat"

Există o singură versiune dactilografiată a acestui poem.

POEMUL 5

Manuscrisul original al acestui poem se află pe una dintre paginile unui meniu tipărit pe o coală, proprietatea lui Jorge Selume Zaror, pe care acesta ne-a încredințat-o cu amabilitate pentru includerea în volum. Are o însemnare marginală, după câte se pare, a lui Matilde, și sună precum urmează: „În ziua de 29 / decembrie 1952 / 11 dimineața / zburând la 3500 de metri / înălțime între / Recife și Río de Janeiro" Se prea poate ca Neruda să-l fi scris când se întorcea cu avionul din Europa pentru a se întâlni cu Matilde la Atlántida, în Uruguay, ca să petreacă împreună sărbătoarea de Anul Nou.

POEMUL 6

Scris pe foi volante, acest poem a fost găsit într-o cutie în care se mai aflau și altele, care în cea mai mare parte au fost incluse în două cărți de ode: *Nuevas odas elementales* (*Noi ode elementare*) și *Navegaciones y regresos* (*Călătorii pe mare și întoarceri*). În acest poem, Neruda zice:

„pașii tăi / mărunți te-au adus / coborând / treaptă cu treaptă / până la inima mea" Găsim această aluzie la pașii mărunți ai lui Matilde și în alte texte ale sale. Astfel, bunăoară, în „Vizitatoarea Insulei Capri" din *Las uvas y el viento* (*Strugurii și vântul*), zice: „și acești pași mărunți au măsurat pe rând / insulele vulcanice din patria mea" Apoi, în poemul „Iubire" din *Barcarola*, scrie: „am citit alfabetul / pe care pașii tăi mărunți îl lăsau mergând pe nisip"

POEMUL 7

Acest poem e deosebit de interesant. Un poet matur îl interpretează pe tânărul poet care a fost și-i dă câteva sfaturi despre munca lui. Aceste sfaturi adresate propriului „eu" din tinerețe ar putea fi valabile pentru toți poeții tineri. Valoarea poemului, în parte, e dată de tematică, dat fiind că, după câte știu, în opera lui Neruda nu se află nimic asemănător cu ce au fost *Scrisorile către un tânăr poet* ale lui Rainer Maria Rilke. Neruda îi spune poetului tânăr să nu se fălească ,,făcând pe scriitorul, închipuindu-se argonaut, ori lebădă, ori trapezist printre fraze pompoase și baloane de săpun", ci să-și murdărească mâinile, să lucreze cu materia și cu elementele, cu cărbunele și cu focul. Neruda folosește aici imaginea poetului-fochist pentru a se referi la munca poetului ca meserie, printre atâtea altele, și la condiția poetului, care nu trebuie să fie diferită de aceea a restului oamenilor, nu e marcată de un destin superior și nu e condiția unui „mic zeu", cum zice Huidobro. În alte momente, chiar și în discursul rostit la primirea Premiului Nobel, a folosit imaginea poetului-brutar, care îndeplinește cu dăruire și iubire îndatoririle unei meserii pe cât de umilă, pe atât de necesară comunității.

Acest poem a fost găsit într-o cutie care conține manuscrise originale, îndeosebi ale unor ode: către primăvară, către Walt Whitman, către Louis Aragon, care ulterior au fost incluse în volume*le Ode elementare, Noi ode elementare* și *Călătorii pe mare și întoarceri.*

POEMUL 8

Acest poem, scris pe file răzlețe, aparține, fără îndoială, epocii odelor și corespunde, prin urmare, dorinței lui Neruda, cum zice Saúl Yurkievich, de a lărgi domeniul poeziei „pentru a îngloba întreaga lume, pentru a conține întreaga întindere a realului". Pe deasupra, poezia odelor se ocupă de lucruri în momentul unic și irepetabil în care poetul le surprinde, cum se întâmplă în „Odă pentru o castană căzută pe jos"; nu este o odă închinată castanei, ci unei castane anume, care se află într-o situație tranzitorie și specială. La fel se petrec lucrurile în „Odă pentru un buchet de violete". Acestui tip de ode pare să-i aparțină „Frunze", unde poetul percepe un peisaj cu frunze pe care-l fixează în poezia lui, înainte de a se șterge din lume.

Acest poem a fost găsit într-o cutie care conține manuscrise, îndeosebi de ode: către primăvară, către Walt Whitman, către Louis Aragon, care ulterior au fost incluse în volumele *Ode elementare*, *Alte ode elementare* și *Călătorii pe mare și întoarceri.*

POEMUL 9

Acest poem, scris pe file răzlețe, a fost găsit într-o cutie care conține manuscrise, îndeosebi de ode: către primăvară, către Walt Whitman, către Louis Aragon, care ulterior au fost incluse în volumele *Ode elementare*, *Alte ode elementare* și *Călătorii pe mare și întoarceri.* Prezintă anumite asemănări cu „Odă invidiei", din *Ode elementare*, în care poetul vorbește despre propria experiență cu privire la invidia celorlalți: „S-au ridicat / amenințări / împotriva poeziei mele, / cu bâte, cu cuțite, / cu clești negri" În pofida acestui fapt, proclamă hotărârea de a-și face pe mai departe datoriile de poet: „Ce pot să fac? / Eu cred / că voi cânta mai departe / până la moarte", „voi scrie nu numai / ca să nu mor, / ci ca să-i ajut / pe alții să trăiască, / pentru că se pare că cineva / are nevoie de cântecul meu"

În „Nu te împăuna", Neruda mai vorbește și de dușmanii nevăzuți care-l arată cu degetul și îl acuză, însă el nu poate să nu se achite de obligațiile de poet și de cetățean. Apare din nou aici, de asemenea, ideea pe care Neruda o dezvoltă în alte texte și pe care o preia, în parte, de la Whitman, anume că poetul trebuie să vorbească făcând să se audă glasul popoarelor sau să traducă viața colectivă: „Toată viața mi-a circulat prin trup / ceva ca un șuvoi de sânge / pe care-l descifrez pe hârtie."

POEMUL 10

E posibil ca acest poem să fie o încercare de a scrie o „Odă urechii", pe care Neruda a lăsat-o neterminată. Înrudirea poetică cea mai vădită este cu odele pe care Neruda le-a închinat câte unei părți a trupului: craniului, ficatului, ochiului. Acest poem a fost găsit într-o cutie care conține manuscrise de poeme, îndeosebi ode: către primăvară, către Walt Whitman, către Louis Aragon, și care pe urmă au fost incluse în diferite volume: *Ode elementare*, *Alte ode elementare* și *Călătorii pe mare și întoarceri*.

POEMUL 11

Acest poem, scris pe file răzlețe, a fost găsit într-o cutie care conține manuscrise de poeme, îndeosebi ode: către primăvară, către Louis Aragon, care pe urmă au fost incluse în diferite volume: *Ode elementare*, *Alte ode elementare* și *Călătorii pe mare și întoarceri*. Acest poem ar putea fi o odă închinată chilianului călător și s-ar potrivi foarte bine cu ultima carte citată, dacă se ține seama că originalul se încheie cu șase versuri șterse: „Chiliene, nu pleca, / nu pleca, chiliene. / Țara asta lunguiață / ne-a căzut la zbuciumatul joc de cărți / al veacului al XV-lea și al geografiei"

E interesant că, după ce a constatat această condiție călătoare a chilianului, la care în limbaj popular se face referire prin expresia „labă

de câine", Neruda a scris acel apel adresat chilianului transhumant să nu-și părăsească țara, și la care până la urmă a renunțat. Totuși, această interpretare e coerentă cu ceea ce poetul a spus în discursul prin care își dona colecția de cărți și cochilii de melci Universității din Chile, la 20 iunie 1954: „Poetul nu e o piatră rătăcită. Are obligații sacre: să plece și să se întoarcă [...]. Mai ales în aceste patrii solitare, izolate între ridurile planetei, martori integrali ai primelor semne ale popoarelor noastre, toți, toți, de la cei mai umili, la cei mai semeți, avem norocul să ne făurim patria, de a fi cu toții întrucâtva părinții ei" În acest poem își fac apariția călătorii, de la cei mai puternici, la cei mai umili, iar dacă se iau în considerare versurile eliminate, toate trimit deopotrivă la ieșiri în larg și întoarceri.

POEMUL 12

Acest poem a fost găsit într-un caiet în care, în cea mai mare parte, se află originale manuscrise din volumul *Memorialul de la Isla Negra*, precum și două poeme din *Plenos poderes* (*Puteri depline*): „Odă pentru Acario Cotapos" și „Pentru don Asterio Alarcón, cronometrist la Valparaíso", pe lângă un text în proză despre Venezuela, datat 23 ianuarie 1959. Acest poem se află în continuarea celui intitulat „Poezia II", publicat în *Memorialul de la Isla Negra*, sub titlul „Artă magnetică". Acesta din urmă e datat cu 24 aprilie 1961, Isla Negra. Cel pe care-l comentăm e datat în ziua următoare, la ora 11 dimineața. E limpede că, în el, Neruda se referă la orașul Santiago, așa cum l-a cunoscut când a sosit în capitală, în 1921, la șaptesprezece ani, și la profundele schimbări politice și sociale de la începutul anilor `20. Pe atunci, poliția îi ataca pe manifestanți cu trupe de cavalerie. De aici, versurile: „M-am rostogolit sub copite, caii / au trecut peste mine ca un ciclon"

Referindu-se la anii aceia, poetul notează în memoriile sale: „Noi, studenții, sprijineam revendicările populare și eram loviți cu bâte de polițiști, pe străzile din Santiago"

Acest poem, împreună cu cel care urmează, „Adolescență tulbure, tristă și duioasă", este datat 26 aprilie 1961, scris tot la Isla Negra și aflat în același caiet – el se referă limpede la tinerețea poetului; trebuie să fi fost scrise pentru *Memorialul din Isla Negra*, carte în care până la urmă n-au mai fost incluse.

POEMUL 13

Am indicat în nota anterioară locul în care a fost găsit acest poem. Nu ne rămâne decât să adăugăm că aici apare mărturisita poziție antilivrescă pe care Neruda o afirmă în diverse poeme și scrieri, unde stabilește o opoziție între creația literară și viață, și care poate fi sintetizată în versurile inițiale din „Odă cărții (I)": „Când te închid, carte, / deschid viața" În „Adolescență tulbure, tristă și duioasă", există referiri la câțiva dintre autorii pe care Neruda îi citea atunci: Baudelaire, Lautréamont și Garcilaso. Există două versuri în care spune: „alăptați cu literatură, / cu toate tenebrele în mână" De la aceste tenebre, care par să vină dinspre livresc, poetul trece puțin câte puțin spre viață, spre experiența comună a tuturor oamenilor: căutarea „pâinii, casei și femeii"

POEMUL 14

Acest poem este scris pe dosul a două programe muzicale de pe transatlanticul *Augustus*, aparținând companiei Italian Line, din zilele de 4 și 5 aprilie 1967. Aceasta indică faptul că e posibil să le fi scris în timpul călătoriei pe care a făcut-o împreună cu Matilde la bordul acestui vapor, care a ridicat ancora pe 31 martie 1967. Tema centrală a poemului este moartea celorlalți, moartea celor care „au murit înainte să le sune ceasul" Judecând după data la care se poate să fi fost scris,

după tonul mai degrabă sumbru și după tema lui, rudele poetice ale poemului „Dar caii unde sunt?" ar trebui căutate în volumul *Las manos del día* (*Mâinile zilei*).

POEMUL 15. ANZILOR

Acest poem e datat 26 aprilie, Los Guindos, orele 12 și jumătate după-amiază. Nu este indicat anul, însă ar putea fi situat între 1952, când Neruda se întorcea în Chile după exil, și ultimul an în care locuiește la Los Guindos, 1954. În orice caz, aparține neîndoielnic epocii în care a scris *Odele elementare*. Nu putem să nu punem în legătură acest poem cu „Odă Anzilor cordilieri", din volumul *Noi ode elementare*. În amândouă găsim descrierea peisajului montan alternând cu proslăvirea muncii omului. Această temă se ivește încă din „Piscurile din Machu Picchu" Pe de altă parte, lanțul muntos și munca minerilor sunt prezente în diferite momente ale operei lui Neruda: „Cuprul" și „Noaptea la Chuquicamata" în *Cântul general*; „Odă cuprului" în *Ode elementare*; „Sora mea, cordiliera" în *Memorialul de la Isla Negra*; mai multe poeme care poartă titlul „Vulcan" în *Spada aprinsă*, printre altele.

POEMUL 16

Datat 13 octombrie 1954, Los Guindos, acest poem s-ar putea intitula „Odă unei zile de primăvară"; tema e mai precis delimitată decât în „Odă primăverii" din *Ode elementare*, carte apărută în iulie 1952. Prin urmare, „Zi de primăvară" e ulterioară, iar poetul trebuie să fi scris acest text cu gândul la vreuna dintre celelalte cărți de ode. În opera lui Neruda există și alte poeme cu această temă, cum ar fi „Odă aripilor din septembrie" din *Călătorii pe mare și întoarceri*, și „Primăvara în

Chile" din *Barcarola*. „Zi de primăvară" a fost găsit într-o cutie în care se află îndeosebi poeme incluse în două cărți de ode: *Călătorii pe mare și întoarceri* și *Noi ode elementare*.

POEMUL 17

Acest poem apare pe primele pagini ale caietului care cuprinde manuscrisul lungului poem „Neîngropata din Paita", publicat în *Cântece ceremoniale*. Deși poate fi citit ca un poem independent, s-ar putea ca „Dau binețe cerului" să fi fost scris ca un fel de portic pentru „Neîngropata din Paita", în care poetul vorbește despre el însuși și despre situația lui din timpul călătoriei pe mare către Venezuela, când a făcut o escală la Paita. Dintr-un motiv pe care nu-l cunoaștem, l-a înlocuit cu un prolog în care vorbește de asemenea despre această călătorie: „De la Valparaíso pe mare. / Pacificul, drum greu de cutite. / Soare ce se stinge, cer ce navighează. / Iar vaporul, insectă uscată, plutind pe ape. / Fiecare zi e un foc, e o cunună. / Noaptea estompează, răsfiră, împrăștie. / Vai, zi, vai, noapte, / vai, nave ale umbrei și luminii, nave gemene! /Vai, timp, dâră / ruptă din navă! / Încet, către Panamá, navighează aerul. / Vai, mare, floare așternută spre odihnă! / Nu plecăm, nici nu ne întoarcem, nici nu știm. Cu ochii închiși existăm". În caietul unde se află manuscrisul, pe prima pagină, scrie: „La bordul vaporului «Uso di Mare», ieșit în larg pe 3 ianuarie 1959 din Valparaíso. Mergem în Venezuela. Artrită la ambele glezne!"

POEMUL 18

Acest poem este datat 17 octombrie 1958. Se află într-un caiet pe a cărui copertă scrie: „Ode elementare", iar pe prima pagină: „Pentru riga de treflă" Toate celelalte poeme manuscrise pe care le cuprinde acest caiet sunt din cartea *Călătorii pe mare și întoarceri* și sunt ode: pentru

pepene, pentru elefant, pentru pat, pentru ancoră, pentru scaun și pentru chitară. Deși *Călătorii pe mare și întoarceri* este cea de-a patra carte de ode elementare a lui Neruda, are câteva poeme care nu sunt ode – și se pare că este una dintre cărțile în care poetul adună laolaltă materiale diverse. „Se-ntoarce de la foc fochistul" ar putea fi unul dintre aceste alte poeme, însă până la urmă n-a fost inclus în această carte. Cum se poate vedea, e construit pe baza unei lungi enumerări de profesii și meserii, fiecare dintre ele legată de materia respectivă. În volumul *Mâinile zilei*, scris la doisprezece ani după, există un poem, „Plânsul", construit într-un mod asemănător: „Spune apoi omul / că urăște fiecare zi de lucru, / osânda de a-și câștiga pâinea, jalnicul său război, / veșmintele de aur – bogatul, colonelul – spada lui, / pasul ostenit – săracul, / valiza lui – călătorul, / impecabila lui cravată – chelnerul, / bancherul – seiful lui, uniforma lui – jandarmul, / mănăstirea ei – călugărița, portocala lui – vânzătorul, / carnea lui – măcelarul, izul de farmacie – farmacistul, meseria ei – târfa"

POEMUL 19

Acest poem este datat miercuri, 10 ianuarie 1973, Isla Negra. Se află într-un caiet pe a cărui primă pagină a scris: „Am început – în primele zile – de ianuarie – 1973 (bolnav la pat, stând pe o parte) – Cartea intitulată – Defecte Alese și alte – poeme confidențiale" Acest poem e primul care apare în caiet. În colțul de sus, din stânga, se observă o însemnare manuscrisă, după câte se pare cu scrisul lui Matilde, care spune: „Defecte alese – Revizuit" De aceea e ciudat că nu a fost inclus în această carte, căreia, în mod cât se poate de clar și explicit, îi fusese destinat, și nici în vreuna dintre celelalte cărți de poezie pe care Neruda le scria în acel moment și care au fost publicate postum. În volum există, de asemenea, poeme aparținând câtorva dintre următoarele cărți: *Jardín de invierno* (*Grădină de iarnă*), *2000* și *El corazón amarillo* (*Inimă albastră*). Profesorul Hernán Loyola a atras atenția asupra afinităților de motive și asemănărilor dintre *Inimă albastră* și *Defecte*

alese cu Estravagario (*Extravaganțe*), între alte lucruri, printr-un „anumit supraton sarcastic"

„Despre cel ce nu comunică" este singurul poem de Neruda în care telefonul este tema centrală; nu există, bunăoară, o „Odă pentru telefon" Cum se poate aprecia, este un poem despre relația personală a vorbitorului cu acest artefact, care-i invadează viața și-l înjosește, încetul cu încetul: „m-am lăsat corupt încredințându-mi / urechea superioară (pe care, inocent, o destinasem păsărilor și muzicii) / acelei prostituții de fiecare zi, / conectându-mi la ureche dușmanul / ce-mi puse stăpânire pe întreaga ființă"

POEMUL 20

În cazul acestui poem, nu dispunem de o versiune manuscrisă, ci de una dactilografiată, găsită într-o mapă în care se aflau de asemenea copii ale poemelor „Odă pentru supa de țipar-de-mare", „Odă pentru lingură", „Pentru Chile la întoarcere" și „Antistrofă"

„Acești doi oameni singuri" cinstește ceea ce însuși poetul numește cucerirea „cerului neînsuflețit" În alte poeme, cum ar fi „Leneșul" din *Extravaganțe*, Neruda face dovada unei viziuni mai degrabă reticente față de călătoriile speciale: „Vor continua să rătăcească lucruri / de metal printre stele, / vor urca oamenii extenuați, / vor violenta blânda lună / și își vor instala pe ea farmaciile"

Chiar dacă poetul a declarat că nu-l interesa să se mute pe altă planetă, fiindcă iubea Pământul, succesele inițiale ale Uniunii Sovietice în ceea ce s-a numit „cursa pentru cucerirea spațiului" l-au făcut să se intereseze de spațiul cosmic, care s-a deschis precum o nouă scenă pentru poezia lui.

În august 1962, când zbura cu avionul între Soci și Moscova, Neruda a scris un articol entuziast, pornind de la misiunea navelor *Vostok III* și

Vostok IV, care dădeau ocolul Pământului pilotate de Adrian Nikolaiev și Pavel Popovici. În acest text, Neruda notează: „poezia trebuie să caute noi cuvinte pentru a vorbi despre aceste lucruri" În continuare, spune că nu de mult văzuse pentru prima oară, la Moscova, un dicționar de termeni fizio-nucleari. „Am fost uimit – scrie poetul – fiindcă, în afară de cuvintele *atom*, *reactor* și alte câteva, nu cunoșteam niciunul dintre multele care umplu, asemenea unor coloane închise, această carte neobișnuită. Cele pe care le-am citit și nu le-am înțeles mi s-au părut cuvinte neîndoielnic poetice, absolut necesare pentru noile ode, pentru viitoare cântări, pentru poezia care îl leagă într-un mod mai strâns pe omul de astăzi cu spațiul necunoscut [...]. Acești doi cosmonauți care comunică unul cu altul, care sunt supravegheați și conduși de pe planeta noastră depărtată, care dorm și mănâncă în cosmosul necunoscut sunt poeți descoperitori ai lumii"

Neruda și-a imaginat propria lume văzută de la înălțime. Odată, l-a întrebat pe Gherman Titov dacă se zărea Chile de acolo, de sus. Titov își aducea aminte de niște lanțuri de munți albaștri, foarte înalți, și a presupus că poate acolo se afla Chile.

Într-unul dintre textele lui în proză, „Scormoniri împrăștiate", din aprilie 1968, notează: „Și chiar dacă Leonov nu mi-a spus-o când a fost la mine acasă, în Isla Negra, sunt sigur că a văzut Pământul din depărtare ca și cum ar fi fost un coleopter uriaș, albăstrui și zburător" Cosmonautul rus Alexei Leonov, care în 1965 a făcut prima preumblare spațială, a fost un alt ghid al lui Neruda spre ceruri. Pe poet l-a impresionat faptul că Leonov era, de asemenea pictor. Într-un discurs, și-a amintit cum îi povestise cosmonautul că „în Cosmos, culorile sunt strălucitoare" și că nu exista vreo pictură care să poată aduce pe lumea noastră aceste culori. În „Astronautul", al zecelea episod din *Barcarola*, Neruda relatează imaginara călătorie poetică spațială: „Am ajuns, pentru că m-au invitat, la o stea de curând apărută: / Leonov îmi spusese dinainte că vom străbate o zonă plină de culori: / grămezi uriașe de pucioasă și amarant, foc furios de turcoaze, / porțiuni insolite de argint, ca niște oglinzi efervescente"

Poetul a fost impresionat, de asemenea, de Valentina Tereșkova. În discursul pe care l-am pomenit, a spus că voiajele în spațiul cosmic nu sunt complete „până când o femeie nu se duce și se întoarce de acolo, de sus. Și aceasta a fost frumoasa cosmonaută Valentina" În *Comiendo en Hungría* (*Mâncând în Ungaria*), spune că acele crochete pe care i le-au servit la restaurantul Cerbul de Aur ar putea fi duse pe Marte de astronaută, după care adaugă: „Cu aceste crochete și cu Valentina, i-am da gata pe locuitorii galaxiilor și, dintr-odată, într-o zi de duminică, am vedea Cerbul de Aur asaltat de extraplanetari lacomi"

POEMUL 21

În cazul acestui poem, datat iunie 1968, Isla Negra, există o versiune dactilografiată, găsită într-un fișet împreună cu texte de conferințe, prefețe și alte scrieri împrăștiate ale lui Neruda, și o versiune manuscrisă, donată de o persoană particulară. Presupunem că, în acest poem, Neruda se referă la mascaroanele *Jenny Lind* și *Henry Morgan*, despre care vorbește într-un text scris în 1970 pentru serialul de televiziune *Istorie și geografie la Pablo Neruda*. Dacă e așa, pare un lucru ciudat că alterează numele, deși acest poem, în general, e destul de criptic, mai ales cele două versuri finale: „Trebuie să vezi ce aduc apele / râului cu patru brațe!"

În 1968, Neruda scria „Sfârșitul lumii", iar peisajul acestui poem – un râu ce colectează „miasma fabelelor / și măștile spaimei" și care se poate vărsa „în mare sau în iad" – are ceva apocaliptic.

CUPRINS

7 INTRODUCERE
11 PROLOG
15 POEME DE DRAGOSTE
29 ALTE POEME
63 NOTE

Lăudată fie aceasta
și oricare zi.
Marea
își va scutura clopotnița.
Soarele e o pâine de aur
Și lumea e în sărbătoare.
Iubirea mea, vinul nostru
nu se termină niciodată.

www.vellant.ro
9 786068 642529